

УДК 368.892:[336.22:658.1]:005.334](045)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-38>**Чвертко Л.А.**кандидат економічних наук, доцент,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2788-6991>**Пуголовко І.С.**аспірант,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-4720-8759>**Chvertko Liudmyla, Puholovko Iliia**
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА ЧЕРЕЗ ІНСТРУМЕНТ СТРАХУВАННЯ

У статті узагальнено міжнародний досвід податкового ризик-менеджменту та визначено його актуальні тенденції. Проаналізовано методи управління податковими ризиками, що спрямовані на їх зниження, а також на впровадження змін, необхідних для підвищення ефективності податкової функції на підприємстві. Обґрунтовано рекомендації щодо вдосконалення фіскальних взаємовідносин через використання інструмента страхування. Досліджено закордонний досвід страхування податкових ризиків і невизначеної податкової позиції, окреслено можливості розвитку цього напрямку страхування в Україні. Визначено суперечності галузевого законодавства щодо відсутності регулювання страхування податкових ризиків. Обґрунтовано необхідність якісних трансформацій прозорості ведення бізнесу, обліку, фінансової та податкової звітності в контексті взаємовідносин з податковими органами. Визначено вплив впровадження стандартного аудиторського файлу (SAF-T) на взаємодію платників податків з державою та страховиками під час оцінки податкових ризиків.

Ключові слова: страхування податкових ризиків, SAF-T, податковий менеджмент, невизначена податкова позиція, податкові ризики.

MANAGING TAX RISKS OF THE COMPANY USING INSURANCE COVERAGE

The introduction of the newest tax risk management approaches has become more and more critical for Ukrainian enterprises. This paper analyzes and summarizes international experience in tax risk management and defines trends in this area. The author presents several recommendations for improving fiscal relations using an insurance coverage mechanism. The article also emphasizes the changes in tax relations determined by the development of information technology, as well as new opportunities and challenges associated with these processes. The methods used worldwide to manage these processes are analyzed in order not only to mitigate tax risks but also to implement necessary changes required to make tax function more efficient in a company. Given the complexity of tax regulations and the development of new instruments for managing tax risks, the author proposes to consider and put into practice the US experience, where, as a way of providing transparency and consistency in accounting for income tax liabilities, Interpretation No. 48 "Accounting for Uncertainty in Income Taxes" (FIN 48) was adopted in 2006 by the FASB. Practical foreign experience of insurance coverage for tax risks, uncertain tax positions, and the potential development of such insurance in Ukraine are outlined. It is noted that the essence of tax risk insurance is to cover possible financial losses incurred by a business entity as a result of changes in tax legislation or an unformed approach of court practice. It is determined that there are certain inconsistencies in the sectoral legislation regarding the absence of rules governing tax risk insurance. At present, the national legislation does not define tax risk insurance as an independent class of insurance (or its component), which reduces its effectiveness. The development of tax risk insurance in Ukraine could become an effective tool to help minimize business risks of monetary liabilities to the budget. The authors argue that there is a need for high-quality transformation in the transparency of business, accounting, financial, and tax reporting within relationships with tax authorities. In addition, it is determined how the implementation of the Standard Audit File (SAF-T) could affect the taxpayer's cooperation with the government and insurers in assessing tax risks.

Keywords: tax risk insurance, SAF-T, tax management, uncertain tax position, tax risks.

JEL classification: G22, G32, H2, M00

Постановка проблеми. Управління ризиками є одним з основних завдань організації в сучасних мінливих економічному та регуляторному середовищах. Сферою, де увага до управління ризиками зростає відносно недавно, є сфера корпоративного оподаткування. Наразі корпоративне оподаткування зазнає дедалі більшого тиску від різних джерел – менеджменту організацій, держави та суспільства. Останні регуляторні зміни вимагають від підприємств більшої прозорості та розкриття докладної податкової й

облікової інформації, що робить їх об'єктом ще більш ретельних перевірок та аналізу з боку державних інституцій. Водночас збільшення кількості інформаційних запитів від податкових органів, більш жорстке правозастосування, технологічні зміни та посилення громадського контролю створюють значні виклики для підприємств. Загалом ці події сприяють зростанню актуальності ідентифікації податкових ризиків у корпоративному контексті та підвищують схильність підприємств до впровадження практик управ-

ління податковими ризиками на додаток до податкового планування.

Для національної системи оподаткування та управління податковими ризиками підприємств пріоритетним є імплементація новітніх європейських підходів в цьому аспекті. Вивчення організаційних засад функціонування іноземних компаній, узагальнення й аналіз інформації про світовий досвід податкового ризик-менеджменту, дає змогу визначити його актуальні тенденції та обґрунтувати рекомендації щодо вдосконалення фіскальних взаємовідносин, використовуючи інноваційні підходи.

Нині, як показує світова практика, інноваційним методом управління ризиками та логічним продовженням практики договірного розподілу ризиків є страхування податкових ризиків. Зокрема, йдеться про угоди щодо відшкодування ймовірних збитків у разі реалізації податкових ризиків або розподіл потенційних додаткових податків між сторонами угоди. Оскільки договори про відшкодування податкових зобов'язань існують вже давно, запровадження страхування податкових ризиків можна розглядати як своєрідну природну еволюцію таких договорів. Підприємства чи організації можуть використовувати цей метод для зменшення чи управління фінансовими наслідками, пов'язаними з невизначеністю в оподаткуванні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх років українськими вченими опубліковано значну кількість праць, що порушують питання податкових ризиків та управління ними. Зокрема, вагомими є результати наукових пошуків таких дослідників, як О. Воронкова, С. Левицька, О. Осадча, Е. Романюта, О. Панченко, І. Ярошенко та ін. Проблеми страхування податкових ризиків та невизначеної податкової позиції детально досліджуються переважно закордонними вченими, серед яких Г. Бліц (G. Blitz), А. Борселлі (A. Borselli), С. Гупта (S. Gupta), П. Гарві (P. Harvey), П. Хопкінс (P. Hopkins), Л. Міллс (L. Mills), Е. Тауері (E. Tower) та інші.

Попри значну кількість наукових праць, в яких розглядаються теоретичні, методичні, практичні аспекти податкового планування та податкового управління ризиками, актуальною залишається потреба в ґрунтовному вивченні, всебічному аналізі та комплексній оцінці закордонного досвіду такого інструмента управління податковими ризиками як страхування податкових ризиків або невизначених податкових позицій.

Мета статті полягає в обґрунтуванні особливостей використання механізму страхового захисту в системі управління податковими ризиками підприємств у країнах з розвинутою ринковою економікою й систематизації ефектів від його впровадження в українській практиці.

Виклад основних результатів дослідження. В процесі здійснення своєї діяльності підприємства мають визначати джерела та фактори, які можуть спричинити податкову загрозу (з боку податкового контролю, податкового навантаження та інше), та розробляти систему управління такими ризиками для їх мінімізації або усунення впливу.

Фактори впливу внутрішнього та зовнішнього середовища обумовлюють потребу відповідної класифікації ризиків, що дає змогу більш ефективно управляти ними. З огляду на це, податкові ризики

необхідно аналізувати як з позицій платника податків, так і держави [1, с. 183].

Зазначимо, що дослідники розглядають поняття «податковий ризик» як ймовірність фінансових збитків внаслідок внесення змін у податкове законодавство, таких як зміна розміру податку, об'єкта оподаткування, строків сплати податків, скасування податкових пільг тощо [2].

Відповідно до положень Податкового кодексу України, зокрема підпункту 14.1.221 статті 14, ризик – це «ймовірність недекларування (неповного декларування) платником податків податкових зобов'язань, невиконання платником податків іншого законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи» [3].

З точки зору корпоративного оподаткування, для суб'єктів господарювання податковий ризик одночасно є об'єктивним та суб'єктивним явищем. Об'єктивність податкового ризику обумовлюється характерними для економіки факторами конфліктності та невизначеності, а також відсутністю повної інформації на момент прийняття управлінського рішення. Суб'єктивність податкового ризику пояснюється тим, що учасниками економічних та податкових відносин є реальні люди (держслужбовці, бізнесмени, управлінські команди, населення) зі своїми досвідом, менталітетом, психологією, інтересами, поведінкою, мірою схильності до ризику. Об'єктивність та суб'єктивність податкових ризиків визначають масштаб відповідних наслідків. Наслідки виникнення податкових ризиків можуть призводити не лише до прямих фінансових втрат – ненадходження податкових платежів до бюджету або зменшення (втрати) прибутку (доходу) платників податків, а й непрямих – наприклад, зрив податкової реформи, посилення соціальної напруги, погіршення інвестиційного клімату, ухилення від оподаткування, втраченої вигоди підприємством тощо. Як прямі фінансові втрати, так і інші втрати в кінцевому підсумку становлять загрозу фінансовій безпеці суб'єкта податкових відносин, оскільки позначаються на конкретних фінансових показниках та його загальному фінансовому стані [4, с. 12].

За умови, якщо менеджмент підприємства не бажає ризикувати щодо непередбачуваних обставин, пов'язаних з податковим законодавством, цю правову невизначеність можна перекласти на третю сторону – страхову компанію, яка займається оцінкою та розподілом ризиків, а отже, може зробити це відносно ефективно. Сутність страхування податкових ризиків полягає в страховому покритті можливих фінансових збитків, отриманих суб'єктом господарювання внаслідок внесення змін у податкове законодавство або несформованого підходу судової практики. З цієї точки зору, страхування податкових ризиків є таким, як і будь-яка інша форма страхування комерційної відповідальності, і його, на наш погляд, варто певним чином заохочувати в умовах дискреційної політики податкових органів в Україні.

Застосування механізму страхового захисту податкових ризиків ставить вимогу перед підприємствами забезпечення відповідного рівня прозорості ведення бізнесу та формування звітності. Відповідно до висновків Організації економічного співробітництва та розвитку, альтернативні варіанти співпраці з податковими

органами мають розроблятися насамперед у відповідь на дедалі більше занепокоєння урядів і громадськості щодо ухилення великого бізнесу від сплати податків. Грунтуючись на концепції «розширених взаємовідносин», Форум ОЕСР з питань податкового адміністрування опублікував оновлену концепцію, відому під назвою «співпраця у сфері дотримання податкового законодавства» [5], яка деталізує, яким чином податкові органи та платники податків можуть будувати постійні, довірчі відносини замість традиційного конфронтаційного підходу. Згідно з цим документом, компанії мають використовувати сучасні системи податкового контролю та бути повністю прозорими щодо операцій, фінансової звітності та інших питань, пов'язаних з оподаткуванням. Очікується, що податкові органи зі свого боку поводитимуться передбачувано і своєчасно надаватимуть відповідну правову визначеність бізнесу.

В контексті поєднання регуляторних вимог податкових органів та розвитку нових інструментів управління податковими ризиками досить показовим є досвід США. Зокрема, у своєму прагненні до більшої прозорості та послідовності обліку зобов'язань з податку на прибуток, Рада зі стандартів фінансового обліку США (FASB) у 2006 р. ухвалила Інтерпретацію № 48 «Облік невизначеності в податках на прибуток: Тлумачення Положення № 109 FASB» (FIN 48) [6].

FIN 48 безпосередньо стосується визнання та оцінки вигод від невизначених податкових позицій і вимагає чіткого розкриття інформації про невизнані податкові вигоди. Відповідно, FIN 48 встановлює двоетапний процес оцінки податкових позицій:

1) Компанія визначає, чи є «більш ймовірно, ніж ні», що податкова позиція буде підтверджена після перевірки фактичних обставин операцій – за такої умови компанія має припустити, що відповідна позиція буде перевірятися податковим органом, який володіє всією необхідною інформацією;

2) Податкова позиція, яка відповідає критерію «більш ймовірно, ніж ні», оцінюється для визначення суми вигоди, яку слід визнати у фінансовій звітності – позиція оцінюється за найбільшою сумою вигоди, ймовірність реалізації якої перевищує 50 відсотків. Сума сумнівної податкової вигоди, яка не відображається у фінансовій звітності, переходить до категорію зобов'язань.

Ухваливши FIN 48, FASB мала на меті, серед іншого, надати користувачам фінансової звітності, підготовленої відповідно до Загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку США (US GAAP), чіткіше уявлення про податкову агресивність компанії, що дасть можливість зацікавленим сторонам приймати більш обґрунтовані інвестиційні рішення [7, с. 26].

Проте впровадження нового стандарту створило досить складну структуру звітування та розкриття показників звітності. Водночас FIN 48 продовжує викликати занепокоєння у фінансових директорів та податкових менеджерів, які працюють в межах чинного правового поля. Така ситуація свідчить про зростання загрози посилення суб'єктивізму та непослідовності у звітності компаній. Зокрема, компаніям доводиться проводити суб'єктивний аналіз того, чи слід «визнати» позицію або ризик згідно з FIN 48. Однак у деяких випадках законодавство США може мати різне тлумачення, і немає впевненості в тому, що податкову

позицію буде підтримано в кінцевому підсумку. Враховуючи невизначеність, що виникає на стику FIN 48 і податкового законодавства, керівники податкових підрозділів американських компаній продовжують боротися з розкриттям інформації за FIN 48 і шукають способи зменшити ризики [8, с. 299].

Податкові резерви під невизначені податкові позиції, які створюють американські компанії, є досить значними. Наприклад, обсяги податкових резервів понад 25 компаній зі списку Fortune 100 перевищує 100 млн доларів [9]. Невизначені податкові позиції можуть мати негативний вплив на прибуток. Адаже за умови, коли аудитор не може погодитися з податковою позицією, компанії повинні резервувати кошти, а це зобов'язання на балансі тягне за собою зниження прибутку. Зменшення прибутку триватиме доти, доки не закінчиться період, протягом якого компанія наражається на реальну можливість негативного висновку податкового органу за результатами податкової перевірки.

Слід зазначити, що у США менеджмент компаній має у своєму розпорядженні інструмент, за допомогою якого можна не тільки управляти ризиками, але й стратегічно використовувати їх для позитивного впливу на прибутки компанії. Таким інструментом, зокрема, є страхування ризиків за FIN 48, яке, фактично перекладає ризик несприятливих наслідків з компанії на страховика та ефективно обмежує обсяги таких наслідків величиною страхових премій. Застосування компаніями цього інструмента знижує волатильність грошових потоків, забезпечує джерело надходжень грошових коштів у разі несприятливих податкових наслідків та зменшує потенційну ймовірність несприятливих результатів.

Процес подання заявки на страхування зазвичай розпочинається з укладання угоди про нерозголошення інформації між сторонами договору, за яким слідує надання заповненого розкриття за FIN 48. В цьому документі мають зазначатися невизначені податкові позиції, що були зарезервовані для цілей фінансової звітності, калькуляція збитків за податковими ризиками та будь-які юридичні висновки, які можуть стосуватися таких ризиків. Весь процес, як правило, може бути завершений протягом декількох тижнів [10].

Важливо розуміти, що страхування таких ризиків не є інструментом для уникнення вимог щодо звітності та розкриття інформації згідно з US GAAP, які застосовуються до агресивних податкових практик. Багато ризиків, для яких створюються резерви, не підлягають страхуванню. Однак для податкових ризиків, де компанії консервативно формують податкові резерви, попри позитивні податкові рекомендації юрисконсультів, бухгалтерів або інших консультантів, податкове страхування може стати засобом уникнення або зменшення негативного впливу на фінансову звітність.

Розвиток цього напрямку страхування у світі призвів до того, що податкове відшкодування стало присутнім і в інших аспектах бізнесу, наприклад, компанії використовують страхування податкового відшкодування для полегшення залучення капіталу та захисту від операційних ризиків. Тому важливо розуміти, який облік має забезпечити компанія і яким чином необхідність розкриття інформації впливають на здатність користувача фінансової і податкової звітності оцінити податкову

інформацію щодо можливості застосування інструмента податкового страхування [11, с. 2].

Страхування податкових зобов'язань – це також рішення, спрямоване на сприяння укладанню угод зі злиття та поглинання. Податкові наслідки мають велике значення в таких угодах, однак сторони не можуть вчасно отримати необхідні податкові роз'яснення щодо застосовуваного режиму оподаткування в договорі. Невизначеність податкових наслідків може завадити завершенню запланованої угоди. Для сприяння проведенню аналізу ризиків потенційний страхувальник зазвичай повинен надати страховику податковий висновок, підготовлений консультантом платника податків, разом з підтверджувальними документами. Окрім того страхувальник має надати страховику всю наявну інформацію про його взаємодію з податковими органами щодо предмета страхування. Після оцінки податкового ризику страховик зазвичай надсилає страхувальнику лист, в якому викладено загальні умови запропонованого страхового покриття, але він не є юридично зобов'язальним документом. Після того, як клієнт вирішує скористатися цією пропозицією, страховик проводить ретельну перевірку операції із залученням зовнішніх консультантів та експертів. Остаточне рішення про надання страховиком страхового покриття ухвалюється за результатами перевірки [12, с. 209].

Податкові ризики, що покриваються страховиком, чітко визначені у страхових полісах і супроводжуються відповідними загальними або спеціальними винятками з покриття (наприклад, якщо страхувальник навмисно або свідомо порушив закон). Покриттям можуть бути охоплені всі поширені види податків, наприклад, податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств, податок на нерухоме майно тощо. Страховий випадок зазвичай настає за принципом заявленого (і повідомленого) збитку, відповідно до якого поліси містять спеціальні правила щодо того, коли про збиток необхідно конкретно повідомити страховика [13].

Отже, страхування податкових ризиків компенсує страхувальнику фінансові втрати, які можуть виникнути внаслідок донарахованих податкових зобов'язань (включаючи штрафи й пені, якщо вони застраховані) через помилки або порушення в податкових деклараціях чи за наслідками податкових перевірок, а також пов'язані з ними судові витрати та витрати на юридичний захист (з урахуванням узгодженої франшизи, якщо вона застосовується).

Слід зазначити, що вітчизняне галузеве законодавство з питань страхування, зокрема, Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX «Про страхування», серед іншого, виділяє наступні класи страхування: клас 14 – страхування кредитів; клас 15 – страхування поруки (гарантії); клас 16 – страхування інших фінансових ризиків [14].

Відповідно до класифікації Національного банку України, що наведена в Положенні про характеристики та класифікаційні ознаки класів страхування, особливості здійснення діяльності зі страхування та укладання договорів за класами страхування [15], страхування за класом 16 характеризується обов'язком страховика за визначеною договором страхування плато (страхову премію) здійснити страхову виплату відповідно до умов договору страхування та/або законодавства шляхом

відшкодування страхувальнику понесеного ним матеріального збитку та/або витрат унаслідок настання фінансового ризику, передбаченого договором страхування. За цим класом страхування здійснюється страхування фінансових ризиків, пов'язаних з ймовірністю втрати грошових коштів, неотриманням (недоотриманням) доходів (прибутку), іншими збитками та/або витратами, уключаючи можливі збитки, пов'язані з ризиками здійснення операцій з використанням платіжних карток, інформаційними ризиками, ризиками кібербезпеки, іншими фінансовими ризиками [15].

Отже, в Україні на законодавчому рівні та на рівні підзаконних актів не виокремлюється такий вид страхування як «страхування податкових ризиків». Ймовірно, що страхові компанії теоретично можуть практикувати страхування податкових ризиків у добровільній формі посилаючись на опис класу 16. Однак, аналіз пропозицій провідних страхових компаній у відкритих джерелах свідчить про відсутність розвитку такого виду страхування в Україні.

Водночас статистика Національного банку України вказує на те, що впродовж 2018-2020 рр. в Україні частка страхування фінансових ризиків у загальному обсязі страхових надходжень мала тенденцію до зростання: з 4,8% у 2018 р. до 7,3% у 2020 р. У 2021 р. спостерігалось зниження цього показника до 5,6%. Структура страхового портфеля страхових компаній за період з початку війни хоча і зазнала суттєвих змін, проте частка страхування фінансових ризиків залишається вкрай низькою – 3,0% у 2022 році та 3,8% за 9 місяців 2023 року [16]. Ця інформація може свідчити про невідповідність тенденцій страхового ринку в Україні потребам вітчизняної економіки.

В основі формування страхової премії лежить ризикова премія, яка залежить від розміру ймовірності настання страхового випадку та величини збитку внаслідок його настання [17, с. 69]. В контексті ймовірності настання страхового випадку за страхуванням податкових ризиків заслуговує на увагу статистика стану розгляду судових справ з питань оподаткування від Департаменту правового забезпечення ДПС України. Зокрема, протягом 2023 р. судами розглянуто 10,8 тис. справ на суму 59,7 млрд грн, з них: на користь органів ДПС – 3,7 тис. справ (у т. ч. немайнові спори) на суму майже 33 млрд грн, та на користь платників податків – 7 тис. справ на 26,7 млрд гривень. Із загальної кількості таких справ, одну з ключових категорій становили справи за позовами платників податків до органів ДПС про скасування податкових повідомлень-рішень, кількість яких становила 23,8 тис. справ на суму 238 млрд грн. Впродовж року судами розглянуто 6 тис. справ на загальну суму 48,3 млрд грн, з них на користь органів ДПС – 2,7 тис. справ на 28,4 млрд гривень [18].

Водночас для оцінки ймовірності настання податкового ризику страховику важливо володіти достатнім обсягом облікової та податкової інформації від підприємства. Інформація, яка аналізується страховиком та податковими органами, має бути зіставною. Відповідно до Національної стратегії доходів, яка була презентована Міністерством фінансів України 28 грудня 2023 року, протягом 2024–2027 рр. заплановано ряд законодавчих змін щодо впровадження електронного аудиту, зокрема щодо обов'язкового подання усіма

великими платниками податків, а надалі – усіма платниками податку на додану вартість, стандартного аудиторського файлу (SAF-T UA) [19]. Цей файл має містити експортовані з вихідної системи обліку перевірені фактичні дані про наявність та стан активів, власного капіталу та зобов'язань, а також зміни у фінансово-господарському стані платника податків за певний період. Як наслідок це забезпечить виконання умови щодо наявності єдиного джерела інформації, на основі якого можлива оцінка податкових ризиків як зі сторони страховика, так і зі сторони податкових органів.

Висновки. Отже, сутність страхування податкових ризиків полягає в страховому покритті можливих фінансових збитків, отриманих суб'єктом господарювання внаслідок внесення змін у податкове законодавство або несформованого підходу судової практики.

Наразі у вітчизняному законодавстві страхування податкових ризиків не визначено як самостійний клас страхування (або його складова), що послаблює його ефективність.

Розвиток страхування податкових ризиків в Україні може стати ефективним інструментом, який сприятиме мінімізації ризиків бізнесу щодо виникнення грошових зобов'язань перед бюджетом. Водночас страхування податкових ризиків також може бути інструментом податкового контролю з боку податкових органів і

додатковим критерієм запевнення прозорості та доброчесності платника податків. Податкові органи отримають додаткову інформацію, що полегшить подальше виконання ними процедур податкового контролю, а також потенційно зменшить ймовірність настання корупційних ризиків.

Враховуючи наявність тісного зв'язку між процедурами податкового контролю та добровільного страхування податкових ризиків, а також можливість захисту інтересів платників податків, майбутні законодавчі зміни повинні включати спеціальні вимоги щодо стимулювання добровільного страхування податкових ризиків та проведення комплексу дій щодо незалежного податкового аудиту на основі доступної в підприємства інформації (наприклад, стандартного аудиторського файлу).

Доцільним є також запровадження спеціальних правових норм, які передбачатимуть можливість виконання страховою компанією функцій податкового агента в разі настання страхового випадку. Запропонований підхід дасть змогу мінімізувати ризики прояву корупційних дій та сприятиме швидкому розв'язанню спірних питань суб'єктів господарювання, які виявили інтерес до інструментів прозорості ведення бізнесу та зменшить матеріальні й часові витрати на розгляд питань в судовому порядку.

Список використаних джерел:

1. Ярошенко І.В. Податкові ризики та їх вплив на розвиток підприємств у воєнний період. *Economic Synergy*. 2022. № 4. С. 180–189. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2022-4-14>.
2. Панченко О.І. Типологізація фінансових ризиків як основа організації їх страхового захисту. *Бізнес Інформ*. 2019. № 3. С. 350–357. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-3-350-357>
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 04.01.2024).
4. Воронкова О.М. Управління податковими ризиками у сучасній системі фінансової безпеки України. *Вісник Черкаського університету*. 2018. № 3. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/3552/1/3766_IR.pdf (дата звернення: 03.01.2024).
5. Co-operative Compliance: A Framework: From Enhanced Relationship to Co-operative Compliance. 2013. OECD Publishing. Paris. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264200852-en>.
6. FASB Interpretation No. 48: Accounting for Uncertainty in Income Taxes, An Interpretation of FASB Statement No. 109. Financial Accounting Standards Board of the Financial Accounting Foundation. June 2006. URL: <http://www.fasb.org/pdf/fin%2048.pdf> (дата звернення: 13.01.2024).
7. Gupta S., Mills L., Towery E. Did FIN 48 arrest the trend in multistate tax avoidance? (November 25, 2009) McCombs Research Paper Series. No. ACC-10-09. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1477068>
8. Blitz G. Fin 48: Insurance for When the IRS Doesn't Recognized What You Did. *Tax Executive*. 2009. № 61. P. 297–300. URL: <https://heionline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/taxexe61&div=59&id=&page=> (дата звернення: 03.01.2024).
9. Rethinking the Approach to Corporate Tax Reserves. Aon. 2019. URL: <https://www.aon.com/thought-leadership/rethinking-approach-corporate-tax-reserves> (дата звернення: 03.01.2024).
10. Harvey P. FIN 48 turns two, and certainly isn't all that bad. *Compliance Week*. May 2009. Vol. 6. Issue 64. URL: link.gale.com/apps/doc/A198996182/AONE?u=anon~5502f57d&sid=sitemap&xid=b7aeae2 (дата звернення: 10.01.2024).
11. Hopkins P. Tax Indemnification and the Association Between Unrecognized Tax Benefit Reserves and Future Tax Cash Outflows. University of Arkansas. ProQuest Dissertations Publishing. 2019. URL: <https://scholarworks.uark.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5005&context=etd> (дата звернення: 03.01.2024).
12. Borselli A. Insurance in M&A Transactions. *The Governance of Insurance Undertakings: Corporate Law and Insurance Regulation* / Eds.: P. Marano, K. Noussia. Cham: Springer, 2022. Vol. 6. P. 199–215. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-85817-9_9 (дата звернення: 10.01.2024).
13. Hauff R., Ampatzi S. Business protection: Tax Liability Insurance and Arbitration for effective risk management. *Clyde & Co*. 05 June 2023. URL: <https://www.clydeco.com/en/insights/2023/06/business-protection-tax-liability-insurance-and-ar> (дата звернення: 13.01.2024).
14. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n149> (дата звернення: 03.01.2024).
15. Про затвердження Положення про характеристики та класифікаційні ознаки класів страхування, особливості здійснення діяльності зі страхування та укладання договорів за класами страхування : Постанова НБУ від 25.12.2023 № 182. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_25122023_182 (дата звернення: 09.01.2024).
16. Показники діяльності страхових компаній: наглядова статистика НБУ. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/> (дата звернення: 11.01.2024).

17. Куцик П., Сороківський В., Кузьма Х. Статистичні методи аналізу величини ризикової премії. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2022. № 67. С. 67–71. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-67-10>
18. Стан розгляду судових справ (станом на 01.01.2024). Департамент правового забезпечення ДПС. Державна податкова служба України. 2024. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-rezalt/743302.html/> (дата звернення: 04.01.2024).
19. Національна стратегія доходів до 2030 року. Мінфін України. 2023. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (дата звернення: 06.01.2024).

References:

- Iaroshenko I. V. (2022) Podatkovi ryzyky ta yikh vplyv na rozvytok pidpryemstv u voiennyi period [Tax risks and their impact on the development of enterprises during the war period]. *Economic Synergy*, no. 4, pp. 180–189. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2022-4-14> (in Ukrainian)
- Panchenko O. I. (2019) Typolohizatsiia finansovykh ryzykiv yak osnova orhanizatsii yikh strakhovoho zakhystu [The Typology of Financial Risks as a Basis of Organization of Their Insurance Protection]. *Biznes Inform*, no. 3, pp. 350–357. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-3-350-357> (in Ukrainian)
- Podatkovy kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI. [Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine of December 02, 2010, No. 2755-VI]. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed January 4, 2024). (in Ukrainian)
- Voronkova O. M. (2018) Upravlinnia podatkovymy ryzykamy u suchasni systemi finansovoi bezpeky Ukrainy [Tax risks management in the modern system of financial security of Ukraine]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu*, no. 3. Available at: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/3552/1/3766_IR.pdf (accessed January 3, 2024). (in Ukrainian)
- OECD (2013) Co-operative Compliance: A Framework: From Enhanced Relationship to Co-operative Compliance. Paris: OECD. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264200852-en>.
- Financial Accounting Standards Board of the Financial Accounting Foundation (June 2006) FASB Interpretation No. 48: Accounting for Uncertainty in Income Taxes, An Interpretation of FASB Statement No. 109. Available at: <http://www.fasb.org/pdf/fin%2048.pdf> (accessed January 13, 2024).
- Gupta S., Mills L., Towery E. (November 25, 2009) Did FIN 48 arrest the trend in multistate tax avoidance? McCombs Research Paper Series. No. ACC-10-09. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1477068>
- Blitz G. (2009) Fin 48: Insurance for When the IRS Doesn't Recognized What You Did. *Tax Executive*, no. 61, pp. 297–300. Available at: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/taxexe61&div=59&id=&page> (accessed 03 January 2024).
- Aon (2019) Rethinking the Approach to Corporate Tax Reserves. Available at: <https://www.aon.com/thought-leadership/rethinking-approach-corporate-tax-reserves> (accessed January 3, 2024).
- Harvey P. (May, 2009) FIN 48 turns two, and certainly isn't all that bad. *Compliance Week*, vol. 6, issue 64. Available at: link.gale.com/apps/doc/A198996182/AONE?u=anon~5502f57d&sid=sitemap&xid=b7aeeae2 (accessed January 10, 2024).
- Hopkins P. (2019) Tax Indemnification and the Association Between Unrecognized Tax Benefit Reserves and Future Tax Cash Outflows. University of Arkansas. ProQuest Dissertations Publishing. Available at: <https://scholarworks.uark.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5005&context=etd> (accessed January 3, 2024).
- Borselli A. (2022) Insurance in M&A Transactions. The Governance of Insurance Undertakings: Corporate Law and Insurance Regulation / Eds.: P. Marano, K. Noussia. Vol. 6, pp. 199–215. Cham: Springer. Available at: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-85817-9_9 (accessed January 10, 2024).
- Hauff R., Ampatzis S. (05 June 2023) Business protection: Tax Liability Insurance and Arbitration for effective risk management. Clyde & Co. Available at: <https://www.clydeco.com/en/insights/2023/06/business-protection-tax-liability-insurance-and-ar> (accessed January 13, 2024).
- Pro strakhuvannia : Zakon Ukrainy vid 18.11.2021 № 1909-IX [On insurance: Law of Ukraine of 18.11.2021 No. 1909-IX]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n149> (accessed January 3, 2024). (in Ukrainian)
- Pro zatverdzhennia Polozhennia pro kharakterystyky ta klasyfikatsiini oznaky klasiv strakhuvannia, osoblyvosti zdiisnennia diialnosti zi strakhuvannia ta ukladannia dohovoriv za klasamy strakhuvannia : Postanova NBU vid 25.12.2023 № 182 [On Approval of the Regulation on Characteristics and Classification Features of Insurance Classes, Peculiarities of Insurance Activities and Conclusion of Insurance Class Agreements : NBU Resolution No. 182 of 25.12.2023]. Available at: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_25122023_182 (accessed January 9, 2024). (in Ukrainian)
- National Bank of Ukraine (2024) Pokaznyky diialnosti strakhovykh kompanii: nahliadova statystyka NBU [Performance of insurance companies: NBU supervisory statistics]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/> (accessed January 11, 2024). (in Ukrainian)
- Kutsyk P., Sorokivskyi V., Kuzma Kh. (2022) Statystychni metody analizu velychyny ryzykovoi premii [Statistical methods of analysis of the risk premium amount]. *Herald of Lviv University of Trade and Economics. Economic Sciences*, no. 67, pp. 67–71. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-67-10> (in Ukrainian)
- State Tax Service of Ukraine (January 03, 2024) Stan rozghliadu sudovykh sprav (stanom na 01.01.2024) [Status of court cases (as of January 01, 2024)]. Available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist-rezalt/743302.html/> (accessed January 4, 2024). (in Ukrainian)
- Ministry of Finance of Ukraine (December 28, 2023) Natsionalna stratehiia dokhodiv do 2030 roku [National Revenue Strategy until 2030]. Available at: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (accessed January 6, 2024). (in Ukrainian)